

PRAVILNIKO PROTOKOLU POSTUPANJA U USTANOVU U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

("Sl. glasnik RS", br. 11/2024)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuje se Protokol postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje.

Protokol iz stava 1. ovog člana odštampan je uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 2

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o Protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Službeni glasnik RS", br. 46/19 i 104/20).

Član 3

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".

PROTOKOL POSTUPANJA U USTANOVU U ODGOVORU NA NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE

1. UVOD

Prava deteta i učenika u Republici Srbiji ostvaruju se u skladu sa Ustavom Republike Srbije, ratifikovanim međunarodnim ugovorima, Krivičnim zakonikom ("Službeni glasnik RS", br. 85/05, 88/05 - ispravka, 107/05 - ispravka, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19), Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica ("Službeni glasnik RS", broj 85/05), Zakonikom o krivičnom postupku ("Službeni glasnik RS", br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 - US i 62/21 - US), Zakonom o prekršajima ("Službeni glasnik RS", br. 65/13, 13/16 i 98/16 - US, 91/190 - dr. zakon, 91/19 i 112/22), Porodičnim zakonom ("Službeni glasnik RS", br. 18/05, 72/11 - dr. zakon, i 6/15), Zakonom o opštem upravnom postupku ("Službeni glasnik RS", br. 18/16 i 95/18 - autentično tumačenje i 2/23 - US), Zakonom o zabrani diskriminacije ("Službeni glasnik RS", br. 22/09 i 52/21), Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici ("Službeni glasnik RS", br. 94/16 i 10/23 - dr. zakon), Zakonom o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima ("Službeni glasnik RS", broj 32/13), Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19, 6/20, 129/21 i 92/23), Zakon o učeničkom i studentskom standardu ("Službeni glasnik RS", br. 18/17, 55/13, 27/18 - dr. zakon i 10/19 - dr. zakon) i drugim propisima kojima se regulišu prava deteta i učenika kao i relevantnim međunarodnim aktima koje je ratifikovala Republika Srbija, a kojima se regulišu prava deteta i učenika.

Republika Srbija se ratifikacijom Konvencije o pravima deteta Ujedinjenih nacija ("Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori", broj 15/90 i "Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", br. 4/96 i 2/97 - u daljem

tekstu: Konvencija), obavezala da obezbedi ostvarivanje svih prava deteta, a naročito, na zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, potpunu informisanost, na pravično postupanje i zaštitu privatnosti, kao i da detetu koje je bilo izloženo nasilju obezbedi podršku za fizički i psihički oporavak i njegovu socijalnu reintegraciju.

Pravilnikom o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje (u daljem tekstu: Pravilnik o protokolu) propisuju se sadržaji i načini sprovođenja preventivnih i interventnih aktivnosti, uslovi i načini za procenu rizika, načini zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, praćenje efekata preduzetih mera i aktivnosti. Ovaj pravilnik uređuje i načine razvijanja otpornosti ustanove za efikasno reagovanje na krizne događaje, procedure postupanja kada se dogodi krizni događaj i načine praćenja efekata preduzetih mera i aktivnosti.

Ustanova, u smislu ovog pravilnika, je predškolska ustanova, osnovna i srednja škola i dom učenika. Pod prostorom ustanove podrazumeva se prostor i vreme realizacije obrazovno-vaspitnog rada u sedištu, van sedišta ustanove, mestima i svim drugim situacijama u kojima se ostvaruje vaspitno-obrazovni, obrazovno-vaspitni i vaspitni rad, kao i druge aktivnosti ustanove (u daljem tekstu: obrazovno-vaspitni rad).

U primeni Pravilnika o protokolu ustanova je dužna da obezbedi uslove za sigurno i podsticajno odrastanje i razvoj deteta i učenika, zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i socijalnu reintegraciju deteta i učenika koje je izvršilo, odnosno bilo izloženo nasilju, zlostavljanju ili zanemarivanju. U svim postupcima koji se tiču deteta prioritetni princip postupanja je najbolji interes deteta.

Zabrana nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u ustanovi odnosi se na svakog - decu, učenike, zaposlene, roditelje, odnosno druge zakonske zastupnike (u daljem tekstu: roditelj) i treća lica. Odredbe ovog pravilnika koje se odnose na krizni događaj podrazumevaju efikasno postupanje ustanove u odgovoru na krizni događaj.

2. OBLICI NASILJA I ZLOSTAVLJANJA

Pod nasiljem i zlostavljanjem podrazumeva se svaki oblik jedanput učinjenog, odnosno ponavljano verbalnog ili neverbalnog ponašanja koje ima za posledicu stvarno ili potencijalno ugrožavanje zdravlja, razvoja i dostojanstva ličnosti deteta i učenika ili zaposlenog.

Nasilje i zlostavljanje smatra se nasilje zaposlenog prema detetu, učeniku, drugom zaposlenom, roditelju, odnosno drugom zakonskom zastupniku (u daljem tekstu: roditelj); učenika prema drugom detetu, učeniku ili zaposlenom; roditelja prema svom detetu, drugom detetu i učeniku, zaposlenom kao i prema trećem licu.

Nasilje i zlostavljanje može da javi kao fizičko, psihičko (emocionalno), socijalno i digitalno .

Fizičko nasilje je ponašanje koje može da dovede do stvarnog ili potencijalnog telesnog povređivanja deteta, učenika ili zaposlenog; fizičko kažnjavanje dece i učenika od strane zaposlenih i drugih odraslih osoba.

Psihičko nasilje je ponašanje koje dovodi do trenutnog ili trajnog ugrožavanja psihičkog i emocionalnog zdravlja i dostojanstva deteta i učenika ili zaposlenog.

Socijalno nasilje i zlostavljanje je ponašanje kojim se isključuje dete i učenik iz grupe vršnjaka i različitih oblika socijalnih aktivnosti, odvajanjem od drugih, neprihvatanjem po osnovu različitosti, uskraćivanjem informacija, izolovanjem od zajednice, uskraćivanjem zadovoljavanja socijalnih potreba.

Digitalno nasilje je zloupotreba informacionih tehnologija koja može da ima za posledicu ugrožavanje dostojanstva ličnosti i ostvaruje se slanjem poruka, video zapisa, elektronskom poštom, SMS-om, MMS-om, putem veb-sajta (web site), četoivanjem, uključivanjem u forume, socijalne mreže i objavljivanjem sadržaja ili poverljivih ličnih podataka bez saglasnosti (informacija, slika, video snimaka i sl.).

Osim navedenih oblika, nasilje i zlostavljanje prepoznaje se i kroz: zloupotrebu, seksualno nasilje, nasilni ekstremizam, trgovinu ljudima, eksploataciju deteta i učenika, porodično nasilje i dr.

Zloupotreba deteta i učenika je sve ono što pojedinac, odnosno ustanova čini ili ne čini, što negativno utiče, nanosi štetu, uskraćuje ili smanjuje mogućnost za bezbedan i zdrav razvoj i dovodi ga u nemoćan položaj prema pojedincu ili ustanovi (zloupotreba u sportu, u političke, verske, komercijalne i druge svrhe). Zloupotreba podrazumeva i prekomerno podsticanje, odnosno psihološki pritisak na dete i učenika od strane roditelja radi postignuća koja mogu da imaju za posledicu ugrožavanje normalnog psihofizičkog i socijalnog razvoja i najboljeg interesa deteta.

Seksualno nasilje je ponašanje kojim se dete i učenik seksualno uznemirava, navodi ili primorava na učešće u seksualnim aktivnostima koje ne želi, ne shvata ili za koje nije razvojno dorastao ili se koristi za prostituciju, pornografiju i druge oblike seksualne eksploatacije.

Nasilni ekstremizam je promovisanje, zagovaranje, podržavanje, pripremanje i učestvovanje u ideološki motivisanom nasilju za ostvarivanje društvenih, ekonomskih, verskih, političkih i drugih ciljeva.

Trgovina ljudima je vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje ili primanje lica, putem pretnje silom ili upotrebom sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlašćenja ili teškog položaja ili davanja ili primanja novca ili koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem u cilju eksploatacije.

Eksploatacija je rad koji nije u najboljem interesu deteta i učenika, a u korist je drugog lica, ustanove ili organizacije. Ove aktivnosti mogu da imaju za posledicu ugrožavanje fizičkog ili mentalnog zdravlja, moralnog, socijalnog i emocionalnog razvoja deteta i učenika, njegovu ekonomsku zavisnost, uskraćivanje prava na obrazovanje i slobodu izbora.

Zanemarivanje i nemarno postupanje je propuštanje roditelja, druge osobe koja je preuzela brigu o detetu i učeniku, ustanove ili zaposlenog da u okviru raspoloživih sredstava obezbedi uslove za pravilan razvoj deteta i učenika u svim oblastima, a što može da naruši njegovo zdravlje i razvoj.

Zanemarivanje u ustanovi obuhvata: uskraćivanje pojedinih oblika obrazovno-vaspitnog rada neophodnih detetu i učeniku; nereagovanje na sumnju o zanemarivanju ili na zanemarivanje od strane roditelja; propuste u obavljanju nadzora i zaštite deteta i učenika od povređivanja, samopovređivanja, upotrebe alkohola, duvana, narkotičkog sredstva ili psihoaktivne supstance, uključivanja u destruktivne grupe i organizacije i dr.

Krizni događaj je u većini slučajeva nepredvidiv događaj sa potencijalno negativnim posledicama. Taj događaj i njegove posledice mogu prouzrokovati značajnu štetu osobama koje su neposredno ili posredno izložene kriznom događaju.

Krizni događaj karakteriše broj žrtava (povređenih ili nastradalih), materijalna šteta, psihološke reakcije pojedinca i/ili zajednice u celini, kao i solidarnost u svrhu otklanjanja posledica.

Krizni događaji su:

- Prirodna smrt deteta/učenika;
- Pokušaj ubistva i ubistvo deteta/učenika (u ustanovi ili van nje);
- Pokušaj samoubistva učenika i samoubistvo (u ustanovi ili van nje);
- Prirodna smrt, samoubistvo ili ubistvo zaposlenog u ustanovi;
- Saobraćajna nezgoda u kojoj je povređeno ili nastradalo dete, odnosno učenik i/ili zaposleni u ustanovi;

- Nestanak deteta/učenika;
- Masovno trovanje u prostoru ustanove;
- Dojava o podmetnutoj eksplozivnoj napravi u ustanovi ili terorističkom napadu i slično;
- Talačka kriza;
- Nasilje većih razmera (masovne tuče, višestruka ubistva, teroristički napadi);
- Tehničko-tehnološke opasnosti (eksplozija, izlivanje, isparavanje otrovnih materija i požar);
- Prirodne katastrofe (poplave, zemljotresi, požari...);
- Epidemija koja je obuhvatila teritoriju/opštinu na kojoj se nalazi ustanova;
- Drugi krizni događaji, u smislu ovog pravilnika.

U slučaju proglašenja vanredne situacije, odnosno vanrednog stanja, ustanova postupa u skladu sa propisima koji to uređuju.

3. PREVENTIVNE AKTIVNOSTI

3.1. Prevencija nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Prevenciju nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja čine mere i aktivnosti kojima se u ustanovi stvara sigurno i podsticajno okruženje, neguje atmosfera saradnje, uvažavanja i konstruktivne komunikacije.

Preventivnim aktivnostima se:

- 1) podiže nivo svesti i osetljivosti deteta i učenika, roditelja i svih zaposlenih za prepoznavanje svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 2) neguje atmosfera saradnje i tolerancije, poverenja, uvažavanja i konstruktivne komunikacije u kojoj se ne toleriše nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje;
- 3) ističu i unapređuju znanja, veštine i stavovi potrebni za kreiranje bezbednog i podsticajnog okruženja i konstruktivno reagovanje na nasilje;
- 4) unapređuje poznavanje procedura za prijavljivanje i postupanje kod deteta i učenika, roditelja i svih zaposlenih u slučaju sumnje ili saznanja o svim oblicima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja obezbeđuje zaštita deteta i učenika, roditelja i svih zaposlenih od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 5) podstiče usvajanje pozitivnih normi i oblika ponašanja, učenje veština konstruktivne komunikacije i razvijanje empatije;
- 6) ostvaruje upoznavanje sa vidovima i strategijama pružanja odgovarajuće podrške i razumevanja različitih oblika komunikacija i ponašanja učenika sa teškoćama i smetnjama u razvoju i invaliditetom;
- 7) razvijaju socioemocionalne kompetencije dece i učenika, roditelja i zaposlenih (svest o sebi, svest o drugima, samoregulacija, odgovorno donošenje odluka i dr.).

Deca i učenici, roditelji i zaposleni zajednički planiraju, osmišljavaju i sprovode preventivne aktivnosti, načine informisanja o sadržajima, merama i aktivnostima za sprečavanje i zaštitu od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Preventivne aktivnosti sa učenicima, roditeljima i zaposlenima treba da obuhvataju različite i kontinuirane interaktivne metode rada (tribine, radionice, fokus grupe, korišćenje digitalne platforme za edukaciju i dr.).

Savet roditelja i učenički parlament se uključuju u planiranje i realizaciju preventivnih aktivnosti koje mogu biti predviđene na nivou odeljenja za učenike, vaspitnu grupu i roditelje u formi organizacije predavanja, tribina, radionica i sl.

U okviru prevencije, preporučeno je stručno usavršavanje svih zaposlenih iz oblasti zaštite od nasilja i diskriminacije tokom svake školske.

U okviru prevencije nasilja i zlostavljanja ustanova ostvaruje vaspitni rad, pojačan vaspitni rad i vaspitni rad koji je u intenzitetu primeren potrebama specifičnostima ustanove i najboljem interesu deteta, samostalno ili u saradnji sa drugim nadležnim organima, organizacijama i službama.

3.2. Prava, obaveze i odgovornosti svih u ustanovi u prevenciji nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Radi prevencije nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja ustanova je dužna da upozna sve zaposlene, decu, učenike i roditelje sa njihovim pravima, obavezama i odgovornostima, propisanim zakonom, Pravilnikom o protokolu i drugim podzakonskim i opštim aktima.

Zaposleni svojim kvalitetnim radom (vaspitno-obrazovnim, obrazovno-vaspitnim, vaspitnim, stručnim i drugim radom) i primenom različitih metoda, oblika rada i aktivnosti obezbeđuju podsticajnu i bezbednu sredinu.

U ustanovi odeljenjski starešina, vaspitač, nastavnik i stručni saradnik izborom odgovarajućih sadržaja i načina rada doprinose sticanju kvalitetnih znanja i veština i formiranju vrednosnih stavova za uzajamno razumevanje, uvažavanje različitosti, konstruktivno prevazilaženje sukoba i dr.

Odeljenjski starešina, vaspitač, nastavnik i stručni saradnik je dužan da obezbedi zaštitu deteta i učenika od proizvoljnog ili nezakonitog mešanja u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, kao i zaštitu od nezakonitih napada na njegovu čast i ugled.

Zaposleni ne sme svojim ponašanjem da izazove ili doprinese nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju (na primer: nepoštovanje ličnosti i prava deteta i učenika, nedoslednost u postupanju, neobjektivno ocenjivanje i dr.).

Učenici, kao odgovorni učesnici u obrazovanju i vaspitanju, radi prevencije nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, obavezni su da: uvažavaju i poštuju ličnost drugih - dece, učenika, zaposlenih, roditelja i trećih lica; poštuju pravila ustanove i sve one akte kojima se uređuju njihova prava, obaveze i odgovornosti; aktivno učestvuju u radu odeljenjske zajednice; pružaju vršnjačku podršku; kao članovi učeničkog parlamenta i školskog odbora, posebno doprinose i učestvuju u preventivnim aktivnostima; svojim ponašanjem ne izazivaju, doprinose ili učestvuju u nasilju i zlostavljanju.

Roditelj je dužan da, u najboljem interesu deteta i učenika: sarađuje sa ustanovom; učestvuje u preventivnim merama i aktivnostima; uvažava i poštuje ličnost svog deteta, druge dece i učenika, zaposlenih, drugih roditelja i trećih lica.

Roditelj ne sme svojim ponašanjem u ustanovi da izazove ili doprinese pojavi nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja prema detetu, učeniku, zaposlenom, drugom roditelju i trećim licima, a kada to učini direktor je dužan da odmah o tome obavesti javnog tužioca i policiju, a nakon toga elektronskim putem nadležnu školsku upravu.

Roditelj ima obavezu i odgovornost, u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnove sistema obrazovanja i vaspitanja, da na poziv škole uzme aktivno učešće u svim oblicima vaspitnog rada sa učenikom (pojačan vaspitni rad, društveno-humanitarni rad i dr.), odnosno da sarađuje sa školom u postupku zaštite učenika od nasilja. Ako se roditelj ne odazove na poziv škole, u skladu sa zakonom škola podnosi prekršajnu, odnosno krivičnu prijavu za utvrđivanje odgovornosti roditelja i obraća se nadležnom centru za socijalni rad da protiv roditelja preduzme mere iz svoje nadležnosti.

3.3. Programiranje i planiranje zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Prevenција nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, kao jedan od prioriteta u ostvarivanju obrazovno-vaspitnog rada planira se razvojnim planom, školskim programom, a u školama sa domom i domovima učenika, i program vaspitnog rada, koji čine sastavni deo godišnjeg plana rada. Ustanova programom zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja određuje mere i aktivnosti koje obezbeđuju razvijanje i negovanje pozitivne atmosfere i bezbedno okruženje (u daljem tekstu: program zaštite od nasilja).

Program zaštite od nasilja utvrđuje se na osnovu analize stanja bezbednosti, prisutnosti različitih oblika i intenziteta nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, specifičnosti ustanove i rezultata samovrednovanja i vrednovanja kvaliteta rada ustanove.

Program zaštite od nasilja sadrži:

- 1) načine na koji se preventivne mere i aktivnosti ugrađuju u svakodnevni život i rad ustanove (vaspitne, nastavne i vannastavne aktivnosti), na svim nivoima (pojedinaac, vaspitna grupa, odeljenjska zajednica, uenički parlament, stručni organi, tela i timovi, roditeljski sastanci, roditelji - individualno i grupno, savet roditelja);
- 2) stručno usavršavanje zaposlenih radi unapređivanja kompetencija zaposlenih za preventivni rad, blagovremeno uočavanje, prepoznavanje, reagovanje na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje;
- 3) načine informisanja o obavezama i odgovornostima u oblasti zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 4) podsticanje i osposobljavanje učenika za aktivno učestvovanje u radu odeljenjske zajednice, ueničkog parlamenta, školskog odbora i stručnih organa ustanove;
- 5) podsticanje učenika za obavljanje društveno-korisnog, odnosno humanitarnog rada;
- 6) sadržaje i načine za pojačan vaspitni rad radi razvijanja samoodgovornog i društveno odgovornog ponašanja;
- 7) postupke za rano prepoznavanje rizika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 8) načine reagovanja na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, uloge i odgovornosti i postupanje u intervenciji kada postoji sumnja ili se ono događa;
- 9) oblike i sadržaje rada sa svom decom i učenicima, odnosno onima koji trpe, čine ili su svedoci nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 10) načine, oblike i sadržaje saradnje sa porodicom, jedinicom lokalne samouprave, nadležnom organizacionom jedinicom policije (u daljem tekstu: policija), centrom za socijalni rad, zdravstvenom službom, pravosudnim organima i dr.;
- 11) načine praćenja, vrednovanja i izveštavanja organa ustanove o ostvarivanju i efektima programa zaštite, a naročito, u odnosu na:

- (1) učestalost (broj situacija i broj prijava) incidentnih situacija i broj prijava,
- (2) zastupljenost različitih oblika i nivoa nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja,
- (3) broj povreda,
- (4) učestalost i (broj vaspitnih i vaspitno-disciplinskih postupaka) postupaka protiv učenika i disciplinskih postupaka protiv zaposlenih,
- (5) broj i efekte planova zaštite od nasilja i planova pojačanog vaspitnog rada,
- (6) ostvarene obuke u prevenciji nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i potrebe daljeg usavršavanja,
- (7) broj i efekte akcija koje promovišu saradnju, razumevanje i pomoć vršnjaka,
- (8) kvalitet saradnje uključenosti roditelja u kreiranju sigurnog i podsticajnog školskog okruženja u cilju prevencije nasilja,
- (9) druge pokazatelje.

Planom zaštite od nasilja na godišnjem nivou definišu se preventivne i interventne aktivnosti, odgovorna lica i vremenska dinamika njihovog ostvarivanja i sastavni je deo godišnjeg plana rada ustanove.

Prilikom izrade programa zaštite od nasilja neophodno je da planirane aktivnosti odražavaju aktuelne potrebe škole na osnovu analize stanja (sigurnost i bezbednost učenika, analiza situacija nasilja i rizičnih ponašanja učenika iz prethodne školske godine i sl.).

3.4. Tim za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Ustanova ima poseban tim za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja (u daljem tekstu: tim za zaštitu).

Članove i rukovodioca tima za zaštitu određuje direktor ustanove iz reda zaposlenih (obavezno nastavnik, vaspitač, stručni saradnik, sekretar i po potrebi drugi zaposleni). Broj i sastav članova tima za zaštitu zavise od specifičnosti ustanove (vrsta i veličina ustanove, organizacija rada, izdvojena odeljenja, prisustvo dece i učenika iz manjinskih i marginalizovanih grupa i dr.). Direktor određuje, psihologa, pedagoga ili, izuzetno, drugog zaposlenog - člana tima za zaštitu, kao odgovornog za vođenje i čuvanje dokumentacije o svim situacijama nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u kojima tim za zaštitu učestvuje. Ustanova može da uključi u tim za zaštitu predstavnike roditelja i lokalne zajednice, učeničkog parlamenta i po potrebi odgovarajuće predstavnike spoljanje mreže zaštite (predstavnike iz socijalnog i zdravstvenog sistema, predstavnika policije i dr.). Kada tim razmatra konkretne situacije nasilja u obavezi je da postupa u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti.

Kada tim za zaštitu razmatra konkretne situacije nasilja zaseda isključivo u sastavu koji čine zaposleni (direktor, stručni saradnici, sekretar, nastavnici, vaspitači). Po pozivu mogu da prisustvuju roditelji učenika učesnika situacije kao i profesionalci iz spoljašnje zaštitne mreže.

Izuzetno od napred navedenog, u srednjoj školi osnovanoj za potrebe unutrašnjih poslova, obavezni član tima za zaštitu je i predstavnik organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova, nadležnog za poslove obuke, a rad tima za zaštitu se prilagođava specifičnostima rada te škole, u skladu sa opštim aktom ustanove.

Kada je u pitanju nasilje koje učenik izvrši prema zaposlenom, zaposleni prema učeniku u prisustvu učenika/dece uloga tima je da izradi plan zaštite, odnosno plan pojačanog vaspitnog rada za učenika.

Zadaci tima za zaštitu su da:

- 1) priprema program i plan zaštite od nasilja u skladu sa specifičnostima ustanove i utvrđenim merama za unapređivanje na osnovu analize stanja;
- 2) procenjuje drugi i treći nivo vršnjačkog nasilja, učestvuje u izradi plana zaštite za učenike/ plana pojačanog vaspitnog rada za učenike;
- 3) informiše decu i učenike, zaposlene i roditelje o planiranim aktivnostima i mogućnosti traženja podrške i pomoći od tima za zaštitu;
- 4) učestvuje u obukama i projektima za razvijanje kompetencija zaposlenih potrebnih za prevenciju i intervenciju u situacijama nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 5) predlaže mere za prevenciju i zaštitu, organizuje konsultacije i učestvuje u proceni rizika i donošenju odluka o postupcima u slučajevima sumnje ili dešavanja nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 6) uključuje roditelje u preventivne i interventne mere i aktivnosti;
- 7) prati i procenjuje efekte preduzetih mera za zaštitu dece i učenika i daje odgovarajuće predloge direktoru;
- 8) sarađuje sa stručnjacima iz drugih nadležnih organa, organizacija, službi i medija radi sveobuhvatne zaštite dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- 9) vodi i čuva dokumentaciju;
- 10) izveštava stručna tela i organ upravljanja.

4. INTERVENTNE AKTIVNOSTI

Intervenciju u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje čine mere i aktivnosti kojima se ono zaustavlja, osigurava bezbednost učesnika (onih koji trpe, čine ili svedoče), smanjuje rizik od ponavljanja, ublažavaju posledice za sve učesnike i prate efekti preduzetih mera.

U ustanovi se preduzimaju mere u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, kada se ono dešava ili se dogodilo između: dece ili učenika (vršnjačko nasilje); zaposlenog i deteta, odnosno učenika; roditelja i deteta, odnosno učenika; roditelja i zaposlenog; učenika i zaposlenog, kao i kada nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje čini treće lice u odnosu na dete, učenika, zaposlenog ili roditelja.

Ustanova je dužna da preduzme mere u okviru svojih nadležnosti uvek kada postoji sumnja ili saznanje da dete i učenik trpi nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, bez obzira na to gde se ono dogodilo, gde se događa ili gde se priprema.

Ukoliko se nasilno ponašanje dogodi u prostoru ustanove i/ili u vreme obrazovno-vaspitnog rada i drugih aktivnosti ustanove, preduzimaju se mere pojačanog vaspitnog rada, a u skladu sa procenom nivoa, vodi i okončava vaspitno-disciplinski postupak u rokovima i na način utvrđen zakonom. Ustanova obaveštava druge institucije u zavisnosti od procenjenog nivoa nasilja.

4.1. Procenjivanje nivoa nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja po nivoima

Procenjivanje nivoa nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja po nivoima odnosi se samo na vršnjačko nasilje.

Procenjivanje nivoa nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja na nivoe ima za cilj obezbeđivanje ujednačenog postupanja (intervenisanja) ustanova u situacijama nasilja i zlostavljanja isključivo kada su akteri deca, odnosno učenici (učenik-učenik, učenik-dete). Isti oblici nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja mogu da se

pojave na više nivoa, ali se razlikuju u intenzitetu, stepenu rizika, učestalosti, posledicama i učesnicima, odnosno kriterijumima za procenu nivoa.

Kriterijumi za procenu nivoa nasilja su intenzitet, stepen rizika, trajanje i učestalost nasilnog ponašanja, posledice, broj učesnika, uzrast i karakteristika razvojnog perioda deteta, odnosno učenika.

Procenu nivoa nasilja vrši tim za zaštitu, a na osnovu prikupljenih informacija i činjenica. Tim za zaštitu može da redefiniše procenjeni nivo ukoliko dođe do novih saznanja i informacija. Procenu drugog i trećeg nivoa vršnjačkog nasilja vrši tim za zaštitu, a prvog nivoa odeljenjski starešina, odnosno vaspitač u domu učenika, izuzev u srednjoj školi osnovanoj za potrebe unutrašnjih poslova gde procenu za sva tri nivoa vršnjačkog nasilja vrši tim za zaštitu.

Na predškolskom uzrastu u skladu sa razvojnim karakteristikama uzrasta govorimo o sukobima među decom i agresivnom ponašanju. Tim za zaštitu u predškolskoj ustanovi ne procenjuje nivo nasilja već nakon analize situacije donosi plan aktivnosti u radu sa detetom i porodicom uzimajući u obzir socijalni kontekst, učestalost ponašanja, trajanje, intenzitet, posledice, stepen rizika po učesnike situacije, karakteristike razvojnog perioda i individualne karakteristike deteta. U realizaciju plana aktivnosti uključuje se roditelj deteta. Ukoliko uključivanje porodice nije u najboljem interesu deteta, ustanova na osnovu stručnog mišljenja tima za zaštitu uključuje nadležni centar za socijalni rad. U skladu sa procenom rizika i potrebama deteta uključuju se i drugi sistemi iz spoljašnje mreže zaštite u skladu sa svojom nadležnostima (sistem socijalne zaštite, sistem zdravstvene zaštite).

Planom se definišu i vaspitne aktivnosti roditelja sa detetom, dinamika i način saradnje roditelja sa ustanovom kao i aktivnosti ustanove usmerene na jačanje roditeljskih veština.

Primeri razvrstavanja različitih oblika nasilja prema nivoima vršnjačkog nasilja:

Za prvi nivo vršnjačkog nasilja:

- oblici fizičkog nasilja su: udaranje čvrga, guranje, štipanje, grebanje, gađanje, čupanje, ujedanje, saplitanje, šutiranje, prljanje, uništavanje stvari i sl.
- oblici psihičkog nasilja su: omalovažavanje, ogovaranje, vređanje, ruganje, nazivanje pogrdnim imenima, psovanje, etiketiranje, imitiranje, "prozivanje" i sl.
- oblici socijalnog nasilja su: dobacivanje, podsmevanje, isključivanje iz grupe ili zajedničkih aktivnosti, favorizovanje na osnovu različitosti, širenje glasina i sl.
- oblici seksualnog nasilja sa seksualnom porukom su: dobacivanje, psovanje, lascivni komentari, širenje priča, etiketiranje, seksualno nedvosmislena gestikulacija i sl.
- oblici nasilja zloupotrebom informacionih tehnologija, društvenih mreža i drugih digitalnih kanala komunikacije su: uznemiravajuće pozivanje, slanje uznemiravajućih poruka sms-om, mms-om ili putem audiovizuelnih snimaka i sl.

Ponavljanje postupaka klasifikovanih kao prvi nivo nasilja, smatraju se drugim nivoom.

Za drugi nivo vršnjačkog nasilja:

- oblici fizičkog nasilja su: šamaranje, udaranje, gaženje, cepanje odela, "šutke", zatvaranje, pljuvanje, otimanje i uništavanje imovine, izmicanje stolice, čupanje za uši i kosu i sl.
- oblici psihičkog nasilja su: ucenjivanje, pretnje, nepravедno kažnjavanje, zabrana komuniciranja, isključivanje, manipulisanje i sl.

- oblici socijalnog nasilja su: spletkarenje, uskraćivanje pažnje od strane grupe (ignorisanje), neuključivanje, neprihvatanje, manipulisanje, iskorišćavanje i sl.

- oblici seksualnog nasilja su: seksualno dodirivanje, pokazivanje pornografskog materijala, pokazivanje intimnih delova tela, svlačenje i sl.

- oblici nasilja zloupotrebom informacionih tehnologija, društvenih mreža i drugih digitalnih kanala komunikacije su: oglašavanje, snimanje i slanje video zapisa, zloupotreba društvenih mreža, blogova, foruma i četovanja u cilju vređanja, ismevanja i podsticanje ugrožavanja dostojanstva ličnosti snimanje kamerom pojedinaca protiv njihove volje, snimanje kamerom nasilnih scena, distribuiranje snimaka i sl.

Za treći nivo vršnjačkog nasilja:

- oblici fizičkog nasilja su: tuča, davljenje, bacanje, prouzrokovanje opekotina i drugih povreda, uskraćivanje hrane i sna, izlaganje niskim temperaturama, napad oružjem i sl.

- oblici psihičkog nasilja su: zastrašivanje, ucenjivanje uz ozbiljnu pretnju, iznuđivanje novca ili stvari, ograničavanje kretanja, navođenje na korišćenje narkotičkih sredstava i psihoaktivnih supstanci, uključivanje u destruktivne grupe i organizacije i sl.

- oblici socijalnog nasilja su: pretnje, izolacija, maltretiranje grupe prema pojedincu ili grupi, organizovanje zatvorenih grupa (klanova) koje ima za posledicu povređivanje drugih i sl.

- oblici seksualnog nasilja: zavođenje učenika od strane zaposlenih, zloupotreba autoriteta, poverenja, ili uticaja nad detetom/učnikom podvođenje, navođenje, iznuđivanje i prinuda na seksualni čin, silovanje, incest i sl.

- oblici nasilja zloupotrebom informacionih tehnologija, društvenih mreža i drugih digitalnih kanala komunikacije su: zloupotreba društvenih mreža, blogova, foruma i četovanja u cilju slanja pretnji i ugrožavanja sigurnosti, snimanje kamerom nasilnih scena, distribuiranje snimaka i slika, snimanje nasilnih scena, distribuiranje snimaka i slika, dečija pornografija i sl.

Nasilno ponašanje sa trećeg nivoa može da bude tretirano kao teža povreda obaveza i kao povreda zabrane utvrđene zakonom, u zavisnosti od okolnosti (posledice, intenzitet, učestalost, učesnici, vreme, mesto, način i dr.), što procenjuju tim za zaštitu i direktor.

U domu učenika ponavljanje lakših povreda obaveza tretira se kao teža povreda obaveza u skladu sa zakonom kojim je uređen učenički i studentski standard.

U domu učenika vaspitno-disciplinski postupak se vodi u skladu sa zakonom kojim je uređen učenički i studentski standard.

4.2. Intervencija prema nivoima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Nivo nasilja i zlostavljanja uslovljava i preduzimanje određenih interventnih mera i aktivnosti.

Na prvom nivou, koji po pravilu procenjuje odeljenjski starešina, odnosno vaspitač u domu učenika, aktivnosti preduzima samostalno odeljenjski starešina, nastavnik, odnosno vaspitač, u saradnji sa roditeljem, u smislu pojačanog vaspitnog rada sa vaspitnom grupom, odeljenjskom zajednicom, grupom učenika i individualno. odeljenjski starešina može konsultovati i psihologa/pedagoga škole za podršku po potrebi.

Izuzetno, ako se nasilno ponašanje ponavlja, ako pojačani vaspitni rad nije bio delotvoran, ako su posledice teže, ako je u pitanju nasilje i zlostavljanje od strane grupe prema pojedincu ili ako isto dete i učenik trpi

ponovljeno nasilje i zlostavljanje odeljenski starešina uključuje tim za zaštitu. Tim za zaštitu u skladu sa informacijama procenjuje nivo i preduzima dalje aktivnosti.

Na drugom nivou, po pravilu, aktivnosti preduzima odeljenjski starešina, odnosno vaspitač u domu učenika, u saradnji sa timom za zaštitu i obavezno učešće roditelja učenika, u smislu pojačanog vaspitnog rada, kao i mogućnost predlaganja pokretanja vaspitno-disciplinskog postupka.

Na trećem nivou, po pravilu, aktivnosti preduzima direktor sa timom za zaštitu, uz obavezno uključivanje roditelja i nadležnih organa i organizacija (centar za socijalni rad, zdravstvena služba, policija, javno tužilaštvo i druge nadležne organizacije). Na trećem nivou obavezno se pokreće vaspitno-disciplinski postupak.

Tim za zaštitu procenjuje da li je neophodno da se tokom trajanja vaspitno-disciplinskog postupka učenik udaljuje iz procesa neposrednog obrazovno-vaspitnog rada i ostalih oblika obrazovno-vaspitnog rada najkraće pet radnih dana, a najduže do okončanja vaspitno-disciplinskog postupka, uvažavajući rizike, dosadašnje ponašanje učenika i izrečene mere, posledice i okolnosti situacije, bezbednost, uzrast i razvojne karakteristike deteta i sl.

Osim navedenog, tim za zaštitu procenjuje da li je neophodno da učenik bude udaljen iz procesa neposrednog i ostalih oblika obrazovno vaspitnog rada i prilikom pokretanja vaspitno-disciplinskog postupka za učinjene teže povrede obaveze učenika koje se odnose na posedovanje, podstrekavanje, pomaganje, davanje drugom učeniku i upotrebu psihoaktivnih supstanci, odnosno alkohola, droga i nikotinskih proizvoda, kao i unošenje u školu oružja, pirotehničkog sredstva ili drugog predmeta kojim može da ugrozi ili povredi drugo lice.

Uloga tima za zaštitu je da prikupi činjenice od značaja za postupanje i kvalifikovanje teže povrede obaveza učenika.

Procena tima za zaštitu čini sastavni deo rešenja kojim se učenik udaljuje iz procesa neposrednog obrazovno-vaspitnog rada.

O udaljenju učenika, škola, pored roditelja, obaveštava i nadležni centar za socijalni rad u cilju zajedničkog delovanja i izrade plana pojačanog vaspitnog rada za učenika, tokom trajanja vaspitno-disciplinskog postupka, odnosno mere neposrednog udaljavanja.

U slučaju udaljavanja iz procesa neposrednog obrazovno-vaspitnog rada i ostalih oblika obrazovno-vaspitnog rada ustanova, zajedno sa roditeljima i centrom za socijalni rad, realizuje pojačan vaspitni rad. Tokom udaljenja učenika, škola je u obavezi da na inicijativu učenika, roditelja, dostavi potrebne nastavne materijale kako bi se obezbedio kontinuitet u praćenju nastavnog procesa učenika.

U slučaju neuključivanja, odnosno nepostupanja po ponovnom obraćanju nadležnom centru za socijalni rad, ustanova obaveštava ministarstvo nadležno za nadzor nad radom centara.

Prilikom realizacije aktivnosti, u okviru plana pojačanog vaspitnog rada, roditelj je odgovoran za redovno učešće deteta u planiranim aktivnostima plana pojačanog vaspitnog rada.

Nakon povratka u školu, sa učenikom se nastavlja pojačan vaspitni rad i praćenje, u skladu sa planom.

Učenici starosti do 14 godina nisu krivično i prekršajno odgovorni, te se prema njima ne može pokrenuti krivični, niti prekršajni postupak za izvršeno nasilje, već se prema njima isključivo primenjuju aktivnosti iz nadležnosti obrazovno-vaspitnog sistema, zdravstvenog i sistema socijalne zaštite. U situacijama kada je reč o učenicima iznad 14 godina obaveštava se javni tužilac za maloletnike i policija, a preduzimaju se i aktivnosti iz nadležnosti obrazovno-vaspitnog sistema, zdravstvenog i sistema socijalne zaštite.

Ukoliko prisustvo roditelja u toku vođenja vaspitno-disciplinskog postupka i realizacije pojačanog vaspitnog rada nije u najboljem interesu učenika, tj. može da mu šteti, ugrozi njegovu bezbednost ili ometa postupak u ustanovi, direktor obaveštava centar za socijalni rad, odnosno policiju ili javnog tužioca.

Na ovom nivou obavezan je pojačan vaspitni rad koji je u intenzitetu primeren potrebama učenika, kao i pokretanje vaspitno-disciplinskog postupka i izricanje mere, u skladu sa zakonom. Ako su u pružanju podrške učeniku uključeni predstavnici iz spoljašnje mreže zaštite, ustanova ostvaruje saradnju sa njima u cilju usklađivanja aktivnosti u pružanju adekvatne podrške.

Kada se nasilje između učenika dogodi van prostora ustanove, odnosno drugog prostora u kome ustanova ostvaruje obrazovno-vaspitni rad, odnosno vaspitni rad po dobijanju saznanja od predstavnika spoljašnje mreže zaštite, tim za zaštitu se sastaje, analizira situaciju u skladu sa dostupnim informacijama, uz mogućnost procene nivoa nasilja. Shodno utvrđenim činjenicama tim za zaštitu predlaže odeljenjskom starešini, odnosno vaspitaču u domu učenika izradu plana pojačanog vaspitnog za učenika uzimajući u obzir sledeće: posledice događaja po učesnike, prethodno ponašanje učenika u ustanovi i kontinuitet rizičnog ponašanja učenika.

Za učenika koji je pretrpeo nasilje van prostorija škola, odnosno drugog prostora u kome škola ostvaruje obrazovno-vaspitni rad, tim za zaštitu predlaže odeljenjskom starešini izradu plana zaštite od nasilja, a prema proceni i uključivanje predstavnika spoljašnje mreže zaštite.

U plan pojačanog vaspitnog rada ustanova obavezno uključuje roditelje učenika i predstavnike spoljašnje mreže zaštite radi koji su uključeni u pružanje podrške učeniku i porodici.

U situaciji kada roditelj ne sarađuje sa ustanovom, a dolazi do ponovljenog nasilja učenika ustanova obaveštava nadležni centar za socijalni rad i primenjuje mere u skladu sa zakonom u odnosu na odgovornost roditelja.

Ustanova dokumentuje nedostatak saradnje sa roditeljima i to kroz: evidenciju o pozivima na sastanak, evidenciju o realizaciji i učešću roditelja u planovima zaštite i planovima pojačanog vaspitnog rada za učenike i dr.

Kada dete predškolskog uzrasta ispoljava agresivno ponašanje koje je deo razvojne faze ili posledica smetnje u razvoju deteta vaspitač u saradnji sa timom za zaštitu planira mere podrške uz obavezno uključivanje roditelja. Tim za zaštitu procenjuje da li je potrebno uključivanje drugih institucija za podršku detetu i porodici (centra za socijalni rad, zdravstvene službe i dr.).

Kada je učenik sa smetnjama u razvoju i invaliditetom učesnik situacije nasilja neophodna je saradnja tima za zaštitu i tima za inkluzivno obrazovanje u cilju izrade plana pojačanog vaspitnog rada. Imajući u vidu zdravstveno stanje učenika, odnosno razvojnu smetnju, preduzimaju se dalje mere i aktivnosti u saradnji sa roditeljima i predstavnicima iz zdravstvene i socijalne zaštite, u skladu sa procenom potreba za podrškom.

Kada roditelj čini nasilje, zlostavljanje ili zanemarivanje deteta i kada njegovo uključivanje u postupak nije u najboljem interesu deteta ustanova obavezno uključuje nadležni centar za socijalni rad.

Ako postoji sumnja ili saznanje o nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju deteta i učenika u porodici, direktor bez odlaganja obaveštava nadležno javno tužilaštvo, policiju i centar za socijalni rad koji preduzimaju dalje mere u skladu sa zakonom.

Ukoliko postoji sumnja ili saznanje da je učenik uključen u promovisanje, zagovaranje i podržavanje ideološki motivisanog nasilja, odnosno u nasilni ekstremizam, direktor škole saziva tim za zaštitu koji razmatra situaciju i na osnovu prikupljenih informacija odlučuje o daljem postupanju unutar škole i obaveštava roditelja i nadležno javno tužilaštvo.

Ukoliko postoji sumnja ili saznanje da je dete, odnosno učenik uključen u bilo koji oblik trgovine ljudima, nakon primene liste indikatora za preliminarnu identifikaciju učenika koji su potencijalne žrtave trgovine, direktor u skladu sa datim smernicama u listi indikatora, obaveštava centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, nadležni centar za socijalni rad i nadležnu organizacionu jedinicu policije.

Uvek kada je zaposleni počinilac nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja prema detetu i učeniku u ustanovi, direktor preduzima mere prema zaposlenom, u skladu sa zakonom, a prema detetu i učeniku mere za zaštitu i podršku (plan zaštite od nasilja) na osnovu Pravilnika o protokolu. Kada roditelj prijavi direktoru neprimereno ponašanje zaposlenog prema njegovom detetu, direktor postupa u skladu sa zakonom.

Ukoliko postoji sumnja da je počinilac nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja treće lice prema detetu i učeniku, direktor je obavezan da istovremeno obavesti roditelja deteta koje je izloženo nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju, nadležni centar za socijalni rad policiju i nadležno javno tužilaštvo.

Kada se nasilje i zlostavljanje dešava u ustanovi između odraslih lica (zaposleni - zaposleni; zaposleni - roditelj; zaposleni, roditelj - treće lice), direktor preduzima mere, u skladu sa zakonom.

U svim situacijama kada se neposredno dešava nasilje ili postoji opravdan razlog da se sumnja da će doći do nasilja usled nepreduzimanja hitnih mera zaštite, bez obzira na uzrast učesnika situacije nasilja, ustanova odmah obaveštava policiju radi sprečavanja daljeg vršenja nasilja i obezbeđivanja pomoći i zaštite.

U postupku zaštite deteta i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja ustanova je dužna da: postupak vodi efikasno i ekonomično; obezbedi zaštitu i poverljivost podataka do kojih dođe pre i u toku postupka; da dete, odnosno učenika ne izlaže ponovnom i nepotrebnom davanju izjava.

4.3. Zaštita zaposlenih

Ustanova je dužna da postupa uvek kada postoji sumnja ili saznanje da zaposleni trpi nasilje od strane učenika, roditelja ili trećeg lica u ustanovi ili za vreme organizovanja aktivnosti ustanove.

Procenjivanje nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja po nivoima ne odnosi se na zaposlene, već samo na vršnjačko nasilje.

Kada je učenik počinilac nasilja prema zaposlenom, direktor je dužan da odmah obavesti roditelja i centar za socijalni rad; da pokrene vaspitno-disciplinski postupak i da izrekne vaspitno-disciplinsku meru, u skladu sa zakonom za učenike starosti do 14 godina, a za učenike iznad 14 godina, osim navedenih aktivnosti i da obavesti nadležno javno tužilaštvo i policiju.

U slučaju povrede časti, ugleda i dostojanstva zaposlenog od strane učenika primenjuju se mere i aktivnosti propisane za treći nivo vršnjačkog nasilja.

Kada je učenik sa smetnjama u razvoju i invaliditetom počinilac nasilja prema zaposlenom, neophodno je da direktor u saradnji sa timom za zaštitu i timom za inkluzivno obrazovanje utvrdi da li je ispoljeno (agresivno) ponašanje učenika posledica zdravstvenog stanja, odnosno razvojne smetnje i u skladu sa tim se preduzimaju dalje mere i aktivnosti, odnosno procenjuju koga je potrebno uključiti od spoljašnje mreže zaštite (stručnjaci iz zdravstvenog sistema, socijalne zaštite i dr.).

Kada je roditelj ili treće lice počinilac nasilja prema zaposlenom ili zaposleni prema zaposlenom, direktor je dužan da takva saznanja prijavi policiji i nadležnom javnom tužilaštvu, a kada je roditelj počinilac nasilja da obavesti i nadležni centar za socijalni rad, u roku propisanim Zakonom.

Ukoliko ustanova ima saznanje da roditelj ili treće lice na društvenim mrežama omalovažava, vređa, pretili ili poziva na nasilje prema zaposlenom, a u vezi sa profesionalnom ulogom zaposlenog, ustanova je dužna da o tome obavesti nadležno javno tužilaštvo, u roku propisanim Zakonom.

Kada su učenici svedoci nasilja iz stava 3. ove tačke, tim za zaštitu izrađuje plan zaštite za učenike.

Kada zaposleni izvrši nasilje nad zaposlenim direktor postupa u skladu sa zakonom.

4.4. Redosled postupanja

Redosled postupanja u intervenciji:

1) Proveravanje sumnje ili otkrivanje nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja obavlja se prikupljanjem informacija - direktno ili indirektno.

Prikupljanje informacija ima za cilj utvrđivanje relevantnih činjenica na osnovu kojih se potvrđuje ili odbacuje sumnja na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje. Tokom prikupljanja informacija poštuju se principi utvrđeni Konvencijom i pravila koja se primenjuju u postupcima u kojima učestvuje maloletno lice - dete i učenik.

Prikupljanje informacija o nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju obavlja, po pravilu, odeljenjski starešina, stručni saradnik, odnosno drugo zaduženo lice u ustanovi nastavnik, vaspitač ili član tima za zaštitu, od svih učesnika, neposredno po saznanju ili sumnji o događaju. Način prikupljanja informacija određuje se u skladu sa specifičnostima situacije i procenom ustanove (neposredan razgovor/usmenim putem, pisanim putem, anonimna anketa i sl). Prikupljene informacije nemaju značaj izjave koja se daje u toku vaspitno-disciplinskog postupka.

Ustanova proverava svaku informaciju o mogućem nasilju, zlostavljanju i zanemarivanju i vrši pregled video zapisa ukoliko ustanova ima elektronski nadzor nad prostorom.

Izjava od maloletnih učenika koja se uzima u toku vaspitno-disciplinskog postupka, uzima se u prisustvu roditelja, a u skladu sa odredbama zakona koji uređuje osnove sistema obrazovanja i vaspitanja, a kojima je propisan vaspitno-disciplinski postupak u ustanovi.

U slučaju sumnje pojačava se vaspitni rad i prati ponašanje učesnika. Kada se potvrdi sumnja, direktor i tim za zaštitu preduzimaju mere i aktivnosti za izvršeno nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje.

2) Zaustavljanje nasilja i zlostavljanja i smirivanje učesnika je obaveza svih zaposlenih u ustanovi, a naročito najbližeg prisutnog zaposlenog i dežurnog nastavnika, odnosno vaspitača da odlučno prekine sve aktivnosti, razdvoji i smiri učesnike u aktu nasilja. U slučaju da zaposleni proceni da je sukob visoko rizičan i da ne može sam da ga zaustavi, odmah će tražiti pomoć.

3) Obaveštavanje roditelja i preduzimanje hitnih akcija po potrebi (pružanje prve pomoći, obezbeđivanje lekarske pomoći, obaveštavanje policije i centra za socijalni rad) obavlja se odmah nakon zaustavljanja nasilja i zlostavljanja. Ukoliko roditelj nije dostupan ili njegovo obaveštavanje nije u najboljem interesu deteta i učenika, ustanova odmah obaveštava centar za socijalni rad.

4) Konsultacije u ustanovi se vrše radi: razjašnjavanja okolnosti, analiziranja činjenica na što objektivniji način, procene nivoa nasilja i zlostavljanja, nivoa rizika i preduzimanja odgovarajućih mera i aktivnosti, izbegavanja konfuzije i sprečavanja nekoordinisane akcije, odnosno radi uspostavljanja i razvijanja usklađenog, ujednačenog i efikasnog postupanja. U konsultacije u ustanovi uključuju se: odeljenjski starešina, dežurni nastavnik, vaspitač, psiholog, pedagog, tim za zaštitu, direktor, učenički parlament.

Ukoliko u toku konsultacija u ustanovi direktor i tim za zaštitu, usled složenih okolnosti ne mogu sa sigurnošću da procene nivo nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, kao i da odrede mere i aktivnosti, u konsultacije uključuju nadležne organe i druge organizacije i službe: ministarstvo nadležno za poslove obrazovanja i vaspitanja (u daljem tekstu: Ministarstvo) - nadležnu školsku upravu, centar za socijalni rad,

policiju, pravosudne organe, zdravstvenu službu, a po potrebi odeljenje nadležno za poslove učeničkog i studentskog standarda.

5) Mere i aktivnosti preduzimaju se za sve oblike i nivoe nasilja i zlostavljanja.

Plan zaštite od nasilja za učenika se sačinjava za konkretnu situaciju drugog i trećeg nivoa za učenike koji su pretrpeli nasilje ili bili svedoci nasilja i zlostavljanja.

Plan pojačanog vaspitnog rada za učenika se sačinjava za konkretnu situaciju drugog i trećeg nivoa nasilja za učenike koji su izvršili nasilje, podstrekivali na nasilje ili pasivno podržavali nasilnu situaciju.

Plan zaštite od nasilja i plan pojačanog vaspitnog rada može da se sačine i za celo odeljenje, odnosno vaspitnu grupu.

Aktivnosti u okviru plana zaštite od nasilja učenika, kao i plana pojačanog vaspitnog rada, treba da budu konkretne i specifične i da se kroz aktivnosti prepoznaje kakvu promenu želimo da postignemo kroz njihovu realizaciju.

Plan zaštite od nasilja, odnosno plan pojačanog vaspitnog rada zavise od: vrste i težine nasilnog ponašanja, posledica nasilja po pojedinca i kolektiv, broja učesnika i sl. Mere i aktivnosti se planiraju na osnovu sagledavanja karakteristika deteta/učenika, potreba za podrškom i uz učešće deteta/učenika i roditelja, osim kada se radi o nasilju u porodici, kada je nužno uključiti nadležni centar za socijalni rad.

Plan zaštite od nasilja za učenika, odnosno plan pojačanog vaspitnog rada za učenika sadrži: aktivnosti kojima se daje podrška učesnicima nasilne situacije, aktivnosti usmerene na promenu ponašanja - pojačan vaspitni rad, rad sa roditeljem, rad sa odeljenjskom zajednicom, uključivanje učeničkog parlamenta i saveta roditelja, a po potrebi i organa upravljanja; nosioce tih aktivnosti, vremensku dinamiku; načine kojima će se obezbediti ponovno uključivanje svih učesnika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u širu društvenu zajednicu. Mere i aktivnosti treba da budu preduzete uz učešće deteta i učenika i da budu u skladu sa njegovim razvojnim mogućnostima. Kada tim za zaštitu proceni da postoji potreba da se, osim pojačanog vaspitnog rada ili vaspitnog rada koji u intenzitetu odgovara potrebama deteta, odnosno učenika, prilagodi i obrazovni rad, predložiće timu za pružanje dodatne podrške učenicima izradu individualnog obrazovnog plana.

Plan zaštite od nasilja, kao i plan pojačanog vaspitnog rada za učenika sačinjava tim za zaštitu zajedno sa odeljenskim starešinom, odnosno vaspitačem, psihologom, pedagogom, sekretarom, direktorom i roditeljem, a po potrebi i sa drugim nadležnim organizacijama i službama. Za učenika koji se obrazuje u skladu sa članom 76. stav 6. tač. 1) i 2) Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja u izradu plana zaštite se uključuje Tim za inkluzivno obrazovanje. U pripremu plana zaštite od nasilja, odnosno plana pojačanog vaspitnog rada i realizacije, kada god je moguće, ustanova će uključiti predstavnike odeljenske zajednice, odnosno grupe, učeničkog parlamenta, kao i decu, odnosno učenike - učesnike u nasilju i zlostavljanju.

Plan zaštite od nasilja, kao i plan pojačanog vaspitnog rada za učenika sadrže i informacije o merama i aktivnostima koje ustanova preduzima samostalno, u saradnji sa drugim nadležnim organizacijama i službama i kada druge nadležne organizacije i službe sprovode aktivnosti samostalno. Kada su u mere i aktivnosti uključene druge organizacije i službe iz spoljašnje mreže zaštite, određuju se zadaci, odgovorna lica, dinamika i načini međusobnog izveštavanja.

Ustanova je u obavezi da u izradi plana zaštite od nasilja učenika, kao i plana pojačanog vaspitnog rada uključi roditelja i da precizira aktivnosti koje roditelj preduzima u vaspitnom radu sa učenikom, kao i aktivnosti koje sprovodi ustanova u pružanju podrške osnaživanju roditeljskih kompetencija. Ukoliko roditelj odbija da učestvuje u planiranju i realizaciji aktivnosti iz plana zaštite od nasilja učenika, odnosno

plana pojačanog vaspitnog rada ustanova obaveštava nadležni centar za socijalni rad, a ustanova nastavlja da realizuje predviđene aktivnosti.

Plan zaštite od nasilja, odnosno plan pojačanog vaspitnog rada za učenika treba da sadrži i evaluaciju tog plana.

Preporuka je da se plan evaluiira na dve nedelje i da se po potrebi revidiraju aktivnosti.

Za treći nivo nasilja i zlostavljanja direktor ustanove podnosi prijavu nadležnim organima, organizacijama i službama i obaveštava Ministarstvo, odnosno nadležnu školsku upravu, u roku od 24 sata od momenta saznanja, putem digitalne nacionalne platforme "Čuvam te" (u daljem tekstu: Nacionalna platforma) sa prvim informacijama o događaju i preduzetim aktivnostima, a u roku od 48 sati od momenta saznanja sa dopunom informacijama i zaključcima sa sastanka tima za zaštitu. Takođe, ustanova putem Nacionalne platforme ažurira informacije o postupanju do zatvaranja predmeta, odnosno preduzimanja svih potrebnih mera i njihove evaluacije.

Putem Nacionalne platforme, ustanove obaveštavaju druge nadležne institucije iz spoljašnje mreže zaštite (sistem socijalne i zdravstvene zaštite, policija i javno tužilaštvo), u skladu sa propisanim procedurama.

Pored navedenog, ustanove su u obavezi da postupaju po dobijanju prijava nasilja koje su im upućene putem nacionalne platforme, a u skladu sa propisanim procedurama postupanja u situacijama sumnje ili saznanja o situacijama nasilja.

Ukoliko učenici borave u domu, obaveštava se i organizaciona jedinica Ministarstva koja je nadležna za poslove učeničkog i studentskog standarda, izuzev za učenike srednje škole osnovane za potrebe unutrašnjih poslova, kada je o svim oblicima i nivoima nasilja direktor dužan da obavesti Ministarstvo unutrašnjih poslova - organizacionu jedinicu nadležnu za poslove obuke. Pre prijave obavlja se razgovor sa roditeljima, osim ako tim za zaštitu proceni da time može da bude ugrožen najbolji interes deteta i učenika, o čemu obaveštava policiju ili nadležnog javnog tužioca i nadležni centar za socijalni rad.

Ukoliko je komunikacija sa medijima neophodna, odgovoran je direktor, osim ako je direktor učesnik nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja. U tom slučaju komunikaciju sa medijima ostvaruje predsednik organa upravljanja.

Ustanova je dužna da obavesti nadležnu školsku upravu, odnosno ministarstvo pre davanja izjave medijima o konkretnoj situaciji nasilja koja se dogodila.

Ako se utvrdi odgovornost direktora za nepreduzimanje ili neblagovremeno preduzimanje odgovarajućih mera, propisanih ovim pravilnikom, u slučajevima povrede zabrane nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u skladu sa zakonom koji uređuje osnove sistema obrazovanja i vaspitanja stiču se uslovi za prestanak dužnosti direktora.

6) Efekte preduzetih mera i aktivnosti prati ustanova (odeljenjski starešina, vaspitač, tim za zaštitu, psiholog i pedagog) radi provere uspešnosti, daljeg planiranja zaštite i drugih aktivnosti ustanove. Ustanova prati ponašanje deteta i učenika koje je trpelo i koje je izvršilo nasilje i zlostavljanje, ali i dece i učenika koji su indirektno bili uključeni (svedoci).

Ustanova prati i uključenost roditelja i drugih nadležnih organa, organizacija i službi. Efekte preduzetih mera prate i nadležne službe Ministarstva.

5. POSTUPANJE USTANOVE U ODGOVORU NA KRIZNI DOGAĐAJ

Svrha ovog pravilnika je uređivanje i načina postupanja u reagovanju na krizni događaj, jačanje otpornosti ustanova, obezbeđivanje efikasne reakcije u pružanju zaštite deci, odnosno učenicima i zaposlenima koji

su bili izloženi kriznom događaju na indirektan ili direktan način, kao i načina i aktivnosti ustanove za povratak u redovan način rada.

5.1. Jačanje otpornosti ustanova za efikasno reagovanje na krizne događaje

Ustanova je u obavezi da kontinuirano unapređuje procedure postupanja radi efikasnog delovanja u svrhu otklanjanja ili svođenja na minimum posledica koje je krizni događaj izazvao po organizaciju rada i funkcionisanje ustanove, kao i po fizičko i mentalno zdravlje pojedinca.

Jačanje otpornosti ustanove zasniva se na sledećim principima:

1) Kontinuitet

Podsticanje pripravnosti i obezbeđivanje kontinuiranog pružanja kvalitetnog obrazovanja i vaspitanja, podizanje svesti, planiranje i priprema za reagovanje u kriznim događajima.

2) Saradnja

Intersektorska povezanost i zajedničko delovanje u vanrednim situacijama, s obzirom na vrstu krize.

3) Dostupnost

Omogućavanje brzog pristupa dostupnim resursima kako bi ustanova obezbedila kontinuitet i pravo na kvalitetno obrazovanje i vaspitanje u vreme kriznog događaja.

4) Efikasnost

Obezbeđivanje da ustanova aktivno preduzima pravovremene i adekvatne korake u reagovanju na krizni događaj.

Ustanova formira tim za krizne događaje u okviru tima za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, kao njegov obavezni deo.

Tim za krizne događaje formira se u cilju efikasnog postupanja ustanove u kriznim događajima. Program postupanja ustanove u kriznim događajima izrađuje se kao obavezni i sastavni deo programa zaštite od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, a koji je sastavni deo školskog, odnosno predškolskog i programa vaspitnog rada u domovima učenika. Na osnovu programa izrađuje se plan rada tima za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, koji je sastavni deo godišnjeg plana rada ustanove.

Program rada sačinjava se na osnovu specifičnosti ustanove i sadrži:

- procenu snaga, kapaciteta i specifičnosti ustanove da se suoči sa različitim potencijalnim kriznim događajima;

- na osnovu procenjenih snaga, kapaciteta i specifičnosti ustanove, deo programa se odnosi na plan postupanja u situacijama krize, koji podrazumeva predviđena bezbedna mesta unutar i izvan ustanove u zavisnosti od kriznog događaja, definisan način alarmiranja, odnosno oglašavanja i informisanja u ustanovi u zavisnosti od vrste kriznog događaja (npr. pretnja oružanim napadom, terorističkim napad, dojava o eksplozivnoj napravi, talačka kriza, požar i sl.), u skladu sa evakuacionim planom ustanove. Deo plana postupanja u situacijama krize, neophodno je da sadrži i plan rasporeda prostorija, kao i načina označavanja svih prostorija u ustanovama (hodnika, učionica, kabineta i drugih prostorija, sa unutrašnje i spoljašnje strane);

- deo koji se odnosi na stručno usavršavanje zaposlenih radi jačanja kompetencija za pružanje psihosocijalne podrške, za realizaciju plana evakuacije i druge obuke koje mogu doprineti efikasnom reagovanju ustanove u različitim kriznim situacijama;

- deo koji se odnosi na unapređivanje bezbednosne kulture dece, odnosno učenika i zaposlenih;
- način reagovanja - korake u postupanju ustanove kada se dogodi krizni događaj;
- načine uključivanja i saradnje sa porodicom radi zajedničkog delovanja na jačanju otpornosti ustanove;
- načine praćenja, evaluaciju i izveštavanja o realizaciji programa.

Direktor ustanove rukovodi timom za krizne događaje u skladu sa opštim aktom i godišnjim planom rada.

Članovi tima za krizne događaje mogu biti članovi tima za zaštitu, kao i drugi odgovarajući zaposleni, predstavnici roditelja i predstavnici spoljašnje mreže zaštite.

Obavezni članovi tima za krizne događaje su: koordinator tima za zaštitu, predstavnik roditelja, stručni saradnik i odgovarajući nastavnici, odnosno vaspitači i drugi zaposleni iz ustanove, a koji mogu biti i članovi tima za zaštitu.

Tim za krizne događaje u domu učenika srednjih škola i u školi sa domom učenika, u svoj sastav, pored navedenih članova, obavezno uključuje i koordinatora vaspitne službe.

Broj članova i sastav tima za krizne događaje određuje direktor, a u skladu sa specifičnostima ustanove (vrsta i veličina ustanove, organizacija rada i ostalo).

Direktor donosi rešenje kojim se definiše uloga članova tima za krizne događaje, odnosno određuje članove tima koji će obavljati poslove i aktivnosti koje se odnose na koordinaciju, pružanje psihosocijalne podrške i informisanje.

Koordinacija obuhvata aktivnosti - planiranja, organizacije, koordinacije i saradnje sa spoljnom zaštitnom mrežom, praćenja i evaluacije.

Psihosocijalna podrška obuhvata aktivnosti - praćenja reagovanja, procena potreba za psihosocijalnom podrškom, pružanje individualne i grupne podrške, procena potrebe za uključivanjem mobilnog tima i ukoliko do toga dođe, saradnja sa mobilnim timom.

Informisanje obuhvata aktivnosti - prikupljanja, proveravanja, selekcije, distribucije informacija, kao i pripreme saopštenja.

5.2. Postupanje ustanove kada se desi krizni događaj

Kada ustanova ima saznanje da se dogodio krizni događaj odmah, a najkasnije u roku od 24 sata, aktivira se tim za krizne događaje, koji ima sledeće zadatke:

- prikupljanje podataka, procena potreba i obaveštavanje nadležnih organa;
- uspostavljanje saradnje sa spoljašnjom mrežom zaštite;
- saradnja i zajedničko delovanje sa mobilnim timom za krizne intervencije;
- blagovremeno informisanje dece/učenika, roditelja, zaposlenih i medija o događaju;
- psihosocijalna podrška deci, učenicima i zaposlenima;
- izrada i realizacija plana rada ustanove u izmenjenim uslovima i stabilizacija rada u ustanovi;
- organizacija eventualnih komemorativnih aktivnosti;
- praćenje realizacije planova i evaluacija;

- vođenje dokumentacije i izveštavanje i

- drugi poslovi koji mogu biti od značaja u situacijama kada se desi krizni događaj.

Postupanje ustanove:

Prikupljanje podataka, procena potreba i obaveštavanje nadležnih organa	Tim prikuplja informacije o događaju (opis događaja, mesto i vreme kada se desio događaj), ko je sve pogođen kriznim događajem i kakva mu je pomoć potrebna, gde se nalazi i u kakvom je stanju, kao i o tome šta je već urađeno povodom toga u ustanovi. U zavisnosti od vrste/oblika kriznog događaja, naredni korak podrazumeva hitno obaveštavanje policije, hitne pomoći, vatrogasne službe, kao i drugih eventualno potrebnih organa/službi. Neophodno je da zaposleni u ustanovi postupaju u skladu sa planom postupanja u situacijama krize i u zavisnosti od vrste kriznog događaja, i u skladu sa planom evakuacije. Tim za krizne događaje blagovremeno informiše Ministarstvo prosvete, odnosno nadležnu školsku upravu o događaju, kao i preduzetim aktivnostima.
Uspostavljanje saradnje sa spoljašnjom mrežom zaštite (socijalna i zdravstvena zaštita, policija, javno tužilaštvo, jedinica lokalne samouprave, mobilni tim).	Na osnovu prikupljenih podataka, uz obavezu hitnog obaveštavanja spoljašnje mreže zaštite, ustanova vrši procenu da li može da postupa samostalno ili joj je potrebna pomoć i podrška predstavnika spoljašnje mreže zaštite, sa kojom izrađuje jedinstven plan delovanja, način rada i izveštavanja. U zavisnosti od oblika/vrste i stepena intenziteta kriznog događaja ustanova procenjuje koga uključuje od spoljašnje mreže zaštite.
Saradnja i zajedničko delovanje sa mobilnim timom za krizne intervencije	Ukoliko krizni događaj kao posledicu ima najmanje troje ili više povređenih ili nastradalih lica, direktor je u obavezi da odmah po saznanju obavestiti Ministarstvo prosvete kako bi se angažovao intersektorski mobilni tim za krizne situacije, koji je formiran u skladu sa Protokolom o postupanju prilikom suočavanja društva sa kriznim situacijama u okviru Radne grupe Vlade Republike Srbije radi pružanja neophodne podrške. U situacijama kada postupa mobilni tim, tim za krizne događaje ustanove postaje sastavni deo mobilnog tima. Tim za krizne događaje ustanove pruža potrebne informacije mobilnom timu, učestvuje u zajedničkom planiranju, organizaciji i realizaciji psihosocijalne podrške. U saradnji sa mobilnim timomom, tim ustanove vrši praćenje i identifikovanje dece/učenika i zaposlenih kojima je potrebna pomoć, pruža prvu psihološku pomoć kao i druge vidove podrške.
Blagovremeno informisanje dece/učenika, roditelja, zaposlenih i medija o događaju	Direktor ustanove imenuje osobe zadužene za pripremu zvaničnih informacija za roditelje, učenike, zaposlene i za medije. Obaveštenja imaju svrhu kontinuiranog informisanja zaposlenih, roditelja i dece/učenika i medija o najnovijim, proverenim i tačnim informacijama do kojih je ustanova došla, radi planiranja odgovarajuće podrške i preduzimanja drugih potrebnih mera (suzbijanje glasina i širenja panike); upoznavanje sa mogućim teškoćama, rizicima, izazovima i načinima za njihovo prevazilaženje; upoznavanje sa načinima podrške. Saopštenje za medije sačinjava se u saradnji sa nadležnim službama Ministarstva
Psihosocijalna podrška deci, učenicima i zaposlenima	Tim za krizne događaje prati reagovanja učenika, roditelja i zaposlenih, identifikuje kome je pomoć potrebna i u skladu sa tim organizuje pružanje psihosocijalne podrške. Prilikom pružanja psihosocijalne podrške kao osnovna intervencija koristi se psihološka prva pomoć. U zavisnosti od vrste, intenziteta i posledica kriznog događaja, tim procenjuje potrebu za uključivanjem predstavnika iz sistema zdravstvene zaštite u cilju pružanja psihosocijalne podrške i/ili uključivanje intersektorskog mobilnog tima za krizne situacije.
Izrada i realizacija plana rada ustanove u izmenjenim uslovima i stabilizacija rada u ustanovi	Tim za krizne događaje u saradnji sa relevantnim timovima ustanove izrađuje plan rada po izmenjenom, prilagođenom planu. Neophodno je da način rada ustanove bude prilagođen posledicama kriznog događaja, mogućnostima i potrebama dece/učenika i zaposlenih u pogledu realizacije svih školskih aktivnosti neposredno nakon kriznog događaja. Plan rada treba da sadrži konkretne aktivnosti/mere koje ustanova planira da preduzme, nosioce (izvršioce) planiranih aktivnosti, vremensku dinamiku, način izvršenja, načini praćenja i izveštavanja. Prilikom pravljenja plana važno je uzeti u obzir vrstu kriznog događaja, broj pogođenih osoba, procenu daljih rizika, reakciju lokalne zajednice i odgovarajuće pravne aspekte. Nakon kriznog događaja, neophodno je da ustanova preduzima aktivnosti koje će voditi stabilizaciji stanja u ustanovi - postepeni povratak ustanove na redovan način rada koji je bio uspostavljen pre kriznog događaja uz kontinuirano praćenje ponašanja dece/učenika i zaposlenih u cilju procene efekata podrške i preduzimanja daljih mera. Ustanova prati realizaciju plana i u zavisnosti od toka smirivanja kriznog događaja, revidira plan, nadopunjuje ga i koriguje.
Organizacija eventualnih komemorativnih aktivnosti	U slučaju kriznih događaja sa smrtnim ishodom, tim učestvuje u organizaciji i planiranju adekvatnih komemorativnih aktivnosti.
Praćenje realizacije plana i evaluacija	Neophodno je praćenje realizacije plana rada (u okviru plana rada tima za zaštitu) u izmenjenim uslovima, eventualne korekcije i dopune plana u zavisnosti od procene stepena, broja i posledica izazvanih kriznim događajem i preduzetim koracima.
Vođenje dokumentacije i izveštavanje	Tim je dužan i da vodi dokumentaciju o sprovedenim aktivnostima u vezi postupanjem u kriznoj situacijom. Izveštaj o postupanju ustanove dostavlja se nadležnoj školskoj upravi, a kada su u pitanju domovi

Kada su žrtve kriznog događaja deca sa hroničnim bolestima, deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, tim za krizne događaje nakon identifikacije izrađuje individualizovane planove u saradnji sa roditeljima i predstavnicima spoljašnje mreže zaštite.

5.3. Postupanje ustanova nakon kriznog događaja

Nakon realizacije plana postupanja u kriznim događajima, i uspostavljanja stabilnog stanja u ustanovi tim za krizne događaje vrši evaluaciju sprovedenih aktivnosti i sačinjava izveštaj. Evaluacija obuhvata: analizu efekata sprovedenih mera i aktivnosti odnosno realizaciju izmenjenog plana rada, kao i pružanje prve psihološke pomoći, sa posebnim osvrtom na snage, izazove i preporuke u reagovanju na krizni događaj. Na osnovu evaluacije plana reagovanja u konkretnim situacijama, ustanova dalje unapređuje plan postupanja ustanove u kriznim situacijama.

Ukoliko je zbog kriznog događaja došlo do prekida ili izvođenja nastave u izmenjenim uslovima, tim za krizne događaje u saradnji sa pedagoškim kolegijumom izrađuje poseban plan dalje realizacije obrazovno-vaspitnog rada. Izrađeni plan realizacije usvaja nastavničko veće, dok školski odbor donosi odluku, a saglasnost na plan daje nadležna školska uprava.

Izveštaj o realizaciji posebnog plana deo je godišnjeg izveštaja o realizaciji plana zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Tim za krizne događaje kontinuirano prati reagovanja dece/učenika i zaposlenih i procenjuje potrebu za psihosocijalnom podrškom u narednom periodu i u saradnji sa spoljašnjom mrežom zaštite izrađuje plan o njenoj realizaciji.

Tim za krizne događaje prati realizaciju planova, u saradnji sa spoljašnjom mrežom zaštite procenjuje stepen smirivanja situacije i pokreće proces dogovaranja sa porodicama žrtava i povređenih o načinima obeležavanja sećanja na događaj (obezbeđivanje prostora, aktivnosti sećanja, obeležavanje godišnjica i slično).

6. DOKUMENTACIJA, ANALIZA I IZVEŠTAVANJE

U sprovođenju preventivnih i interventnih mera i aktivnosti ustanova:

- 1) prati ostvarivanje programa zaštite ustanove;
- 2) evidentira slučajeve nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja drugog i trećeg nivoa;
- 3) prati ostvarivanje konkretnih planova zaštite drugog i trećeg nivoa;
- 4) uključuje roditelja u vaspitni rad u skladu sa vrstom i nivoom nasilja i praćenje efekata preduzetih mera i aktivnosti;
- 5) prati ostvarivanje aktivnosti društveno-korisnog, odnosno humanitarnog rada;
- 6) prati ostvarivanje plana postupanja ustanove u kriznim događajima;
- 7) evidentira krizne događaje;
- 8) analizira stanje i izveštava.

Odeljenjski starešina, odnosno vaspitač beleži nasilje na prvom nivou; prati i procenjuje delotvornost preduzetih mera i aktivnosti i evidentira u pedagoškoj dokumentaciji.

O slučajevima koji zahtevaju uključivanje tima za zaštitu (drugi i treći nivo) dokumentaciju (službene beleške i svi drugi oblici evidentiranja podataka o licu, događaju, preduzetim radnjama i dr.) vodi, čuva i analizira za potrebe ustanove psiholog ili pedagog, a izuzetno, drugi član tima za zaštitu koga je odredio direktor.

O situacijama nasilja prvog i drugog nivoa, preduzetim merama i aktivnostima, kao i praćenju preduzetih aktivnosti, škola je u obavezi da vodi evidenciju zbog potrebe kvartalnih izveštaja i koristeći Nacionalnu platformu "Čuvam te". Za unos podataka na nacionalnoj platformi su zaduženi zaposleni u školi koje je direktor ovlastio za pristup nacionalnoj platformi.

Tim za zaštitu podnosi izveštaj o realizaciji preventivnih i interventnih aktivnosti dva puta godišnje. Direktor izveštava organ upravljanja, savet roditelja i učenički parlament.

6.1. Izveštaj o realizaciji plana zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja

Izveštaj o realizaciji plana zaštite od nasilja je sastavni deo godišnjeg izveštaja o radu ustanove i dostavlja se Ministarstvu, odnosno nadležnoj školskoj upravi.

Izveštaj sadrži, naročito: učestalost incidentnih situacija i broj prijava; zastupljenost različitih oblika i nivoa nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja; broj povreda; učestalost i broj vaspitno-disciplinskih postupaka protiv učenika i disciplinskih postupaka protiv zaposlenih; broj i efekte operativnih planova zaštite; ostvarene obuke u prevenciji nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i potrebe daljeg stručnog usavršavanja; broj i efekte akcija koje promovišu saradnju, razumevanje i pomoć vršnjaka; broj realizovanih aktivnosti društveno-korisnog, odnosno humanitarnog rada, broj kriznih događaja i evaluacija plana postupanja ustanove u kriznom događaju; ostvarene obuke u cilju efikasnog reagovanja ustanove u kriznim situacijama, stepen i kvalitet uključenosti roditelja u život i rad ustanove i druge parametre.

Direktor odlučuje o dozvoli pristupa dokumentaciji i podacima u postupku zaštite deteta i učenika, osim ako je na osnovu zakona, a na zahtev suda, odnosno drugog nadležnog organa obavezan da ih dostavi. Korišćenje dokumentacije u javne svrhe i rukovanje podacima mora biti u skladu sa zakonom.

Na osnovu analiza stanja, praćenja nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, vrednovanja kvaliteta i efikasnosti preduzetih mera i aktivnosti u oblasti prevencije i intervencije, ustanova definiše dalju politiku zaštite dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.